

Verdsettelse av aksjer

- januar 2009
 - hele kapittelet er revidert i samsvar med endringer i kraft 01.01.2009, se særlig punkt 5.2.1, 5.2.2 og 6
- desember 2007:
 - punkt 6.3 er omarbeidet
 - generell språklig gjennomgang
- desember 2005:
 - avsnittet vedrørende forholdet til ligningsverdi flyttet fra punkt 3.2 til 4.2.1
 - punkt 5.3 endret
 - punkt 6.4 tilføyd
- desember 2004
 - punkt 3.2 presisert
- januar 2004
 - språklig gjennomgang
- juli 2002
 - endringer
- desember 2001
 - første utgave

1	GENERELT	3
2	SKILLET MELLOM BØRSNOTERTE AKSJER OG IKKE-BØRSNOTERTE AKSJER	3
3	RÅDIGHETSERVERVET	4
3.1	-- HOVEDREGEL.....	4
3.2	-- NÅR KUN ÉN AKSJEKLASSE ER TILLAGT VISSE RETTIGHETER	4
4	TIDSPUNKTET FOR VERDSETTELSE	5
4.1	-- BØRSNOTERTE AKSJER	5
4.2	-- IKKE-BØRSNOTERTE AKSJER I NORSKE SELSKAPER	5
5	VERDSETTELSESNORMEN (HVILKEN VERDI SOM SKAL BENYTTES SOM AVGIFTSGRUNNLAG)	5
5.1	-- BØRSNOTERTE AKSJER	5
5.2	-- IKKE-BØRSNOTERTE AKSJER I NORSKE SELSKAPER	5
5.2.1	--- <i>Formuesverdien</i>	5
5.2.2	--- <i>Nye regler for skattemessig verdsettelse av næringseiendom – iverksettelse for selskapsandeler som er gjenstand for arv og gave i 2009</i>	6
5.2.3	--- <i>Nystiftet aksjeselskap, generelt</i>	7
5.2.4	--- <i>Nystiftet aksjeselskap, overkurs</i>	7
5.2.5	--- <i>Nystiftet aksjeselskap, omdannelse</i>	8
5.2.6	--- <i>Endring av antall aksjer uten at aksjekapitalen er endret</i>	8
5.2.7	--- <i>Valgdang</i>	8
5.3	-- IKKE-BØRSNOTERTE AKSJER I UTENLANDSKE SELSKAPER	8
5.4	-- AKSJER I BOLIGAKSJESELSKAP	9
5.5	-- AKSJEKLASSER	9
5.5.1	--- <i>Generelt</i>	9
5.5.2	--- <i>Ved børsnoterte aksjeselskaper</i>	9
5.5.3	--- <i>Ved norske ikke-børsnoterte aksjeselskaper</i>	9

5.5.4	---	<i>Enkelte definisjoner</i>	9
5.6	--	GOODWILL OG ANDRE "SKJULTE VERDIER"	9
5.6.1	---	<i>Ved børsnoterte aksjeselskaper</i>	9
5.6.2	---	<i>Ved norske ikke-børsnoterte aksjeselskaper</i>	10
5.7	--	GRUPPER AV AKSJER.....	10
5.7.1	---	<i>Ved børsnoterte aksjeselskaper</i>	10
5.7.2	---	<i>Ved norske ikke-børsnoterte aksjeselskaper</i>	10
5.8	--	PENSJONSFORPLIKTELSER.....	10
5.8.1	---	<i>Utgangspunkt</i>	10
5.8.2	---	<i>Ved børsnoterte aksjeselskaper</i>	10
5.8.3	---	<i>Ved norske ikke-børsnoterte aksjeselskaper</i>	10
5.9	--	VEDTEKTER, AKSJONÆRAVTALER MV.	10
5.9.1	---	<i>Ved børsnoterte aksjeselskaper</i>	10
5.9.2	---	<i>Ved norske ikke-børsnoterte aksjeselskaper</i>	10
5.10	--	VERDSETTELSE SOM LEGGES TIL GRUNN VED DØDSBOSKIFTE, SKIFTETAKSTER OG ANDRE TAKSTER	11
5.10.1	---	<i>Ved børsnoterte aksjeselskaper</i>	11
5.10.2	---	<i>Ved norske ikke-børsnoterte aksjeselskaper</i>	11
6		ENDRING AV NORSK IKKE-BØRSNOTERT AKSJESELSKAPS FORMUESSTILLING I PERIODEN MELLOM 1. JANUAR I ERVERVSÅRET OG ERVERVSTIDSPUNKTET.....	11
6.1	--	HOVEDREGEL.....	11
6.2	--	EIERSTYRTE ENDRINGER.....	11
6.3	--	UNNTAK; - GJENNOMSKJÆRING.....	14
6.3.1	---	<i>Generelt om gjennomskjæring</i>	14
6.3.2	---	<i>Vilkårene for gjennomskjæring</i>	15
6.4	--	VERDSETTELSE AV AKSJER SOM VEDERLAG	18
6.5	--	VERDSETTELSE I FORBINDELSE MED FORDELING AV ARVEN DER IKKE-BØRSNOTERTE AKSJER FORDELES ANNERLEDES ENN ANDEL ETTER ARVELODDEN	18
6.6	--	OMSETNINGSVERDIEN AV IKKE-BØRSNOTERTE AKSJER	19
6.6.1	---	<i>Innledning</i>	19
6.6.2	---	<i>Selskaper hvor det er stor omsetning av aksjer</i>	19
6.6.3	---	<i>Selskaper hvor det er liten eller ingen omsetning av aksjer</i>	19
6.7	--	FRADRAG FOR LATENT SKATTEPLIKTIG GEVINST VED OVERDRAGELSE AV AKSJE ELLER ANDEL OMFATTET AV AKSJONÆRMODELLEN	20

1 Generelt

Kapitlet tar for seg verdsettelse av aksjer ved beregning av arveavgift. Aksje er her en benevnelse på en eierandel i et aksjeselskap eller et allmennaksjeselskap.

Med aksjeselskap eller allmennaksjeselskap menes i denne forbindelse ethvert selskap som er stiftet i medhold av lov om aksjeselskaper av 13. juni 1997 nr. 44 (aksjeloven), lov om allmennaksjeselskaper av 13. juni 1997 nr. 45 (allmennaksjeloven) eller i tidligere aksjeselskapslov. Som aksjeselskap eller allmennaksjeselskap ansees også tilsvarende selskap i et annet land som er stiftet etter tilsvarende lov i det landet.

Som utenlandsk selskap regnes selskap som ikke er hjemmehørende i Norge. I vurderingen av om et selskap er hjemmehørende i Norge eller i et annet land, kan det bl.a. legges vekt på i henhold til hvilket lands lovgivning selskapet er stiftet, i hvilket land selskapet er registrert og i hvilket land den faktiske ledelsen, særlig på styrenivå, utøves. Aksjonærenes hjemsted vil som hovedregel ikke være avgjørende.

Verdsettelse av andeler i selskaper uten begrenset ansvar, (ansvarlige selskaper, kommandittselskaper og andre sameier), omtales ikke under dette emnet. Det samme gjelder verdsettelse av andeler i andre selskaper med begrenset ansvar enn aksje- og allmennaksjeselskaper. Grunnfondsbevis, andeler i verdipapirfond, tegningsrettigheter og warrants anses ikke som aksjer og behandles derfor heller ikke.

2 Skillet mellom børsnoterte aksjer og ikke-børsnoterte aksjer

Det går et hovedskille i verdsettelsesreglene mellom aksjer i selskaper som er børsnotert og aksjer i selskaper som ikke er børsnotert. Som børsnotert regnes selskaper som er notert på Oslo børs, enten dette er den ordinær hovedlisten (inkludert den tidligere SMB-listen) eller Oslo Axess. Aksjer i selskaper som er notert på tilsvarende lister ved utenlandske børser ansees også som børsnotert. Aksjer i selskaper som er notert på OTC-listen, TDN-listen eller andre lister som ikke er knyttet til Oslo børs eller en utenlandsk børs, ansees ikke som børsnotert.

Børsnoterte aksjer følger hovedregelen for verdsettelse i arveavgiftsloven (aal.) § 11. Ikke-børsnoterte aksjer følger særregelen i aal. § 11 A. Andeler i ansvarlige selskaper og kommandittselskaper verdsettes også etter aal. § 11 A, jf. første ledd tredje punktum. Ved utvidet fortolkning skal også andre "selskaper" verdsettes etter bestemmelsen. Skattedirektoratet har tidligere lagt dette til grunn også for sameier som var gjenstand for nettoligning etter den tidligere § 10-40 nr. 2 i skatteloven frem til denne bestemmelsen ble endret med virkning f.o.m. 1. januar 2006.

3 Rådighetservervet

3.1 -- Hovedregel

Tidspunktet for når rådigheten skal anses ervervet er regulert i aal. § 9. Dersom giver eller arvelater har gitt bestemmelser som har betydning for rådighetservervet, er dette avgjørende. Ifølge aal. § 2 tredje ledd anses en gave ytet først når giveren med "*endelig virkning*" har gitt fra seg "*rådigheten, eller den etter forholdene vesentlige rådighet, over den*". Dersom giver forbeholder seg selv den vesentlige rådigheten, vil rådigheten ikke ha gått over på mottaker.

Tilsvarende vil gjelde i enkelte tilfeller dersom arvelater forbeholder en tredjeperson en slik rett. Nærmere om slike tilfeller, se håndbokas kapittel om rådighet og bruksrett punkt 13.2.

Om rådigheten kan sies å ha gått over må bero på en konkret vurdering. En rettesnor ved vurderingen vil være å spørre om giver har den samme faktiske og praktiske nytte av midlene som tidligere, enten selv eller ved å ha overført denne til en tredjeperson. Retten til avkastningen vil normalt utgjøre en vesentlig eierbeføyelse over gjenstanden. Dette vil som hovedregel være tilfelle for både børsnoterte og ikke-børsnoterte aksjer. Dersom giver eller arvelater har tatt forbehold om avkastningen av aksjene vil rådigheten således normalt ikke kunne anses å ha gått over.

3.2 -- Når kun én aksjeklasse er tillagt visse rettigheter

Aksjelovgivningen åpner for at det kan være ulike aksjeklasser der aksjeklassene har ulike rettigheter. Vedtektene kan for eksempel bestemme at kun A-aksjene skal ha stemmerett og fortrinnsrett til utbytte. Giver eller arvelater vil i slike tilfeller ikke lenger ha rettigheter knyttet til aksjene. Mottakerne vil ofte få større rådighet over selskapet på et senere tidspunkt ved at det knyttes større rettigheter til B-aksjene, ved at aksjeklassene gjøres om til én aksjeklasse eller ved at også A-aksjene overføres til mottakerne av B-aksjene. Det er ofte giver eller arvelater som bestemmer dette i egenskap av eier av A-aksjene, men det vil ikke alltid være tilfelle at mottakerne av B-aksjene mottar ytterligere rådighet over selskapet. B-aksjene må derfor anses ervervet ved overføringen. Dette gjelder også der aksjeklassene opprettes i forbindelse med et planlagt generasjonsskifte.

Det er nærliggende å se det slik at det erverves rådighet over B-aksjene ved overføringen, og at det erverves ytterligere rådighet over selskapet dersom aksjene blir tillagt andre rettigheter eller mottaker mottar A-aksjer. Dersom verdien som legges til grunn for arveavgiftsberegningen hadde vært influert av hvilke rettigheter som hadde vært knyttet til aksjene i aksjeklassen, ville det vært naturlig å foreta avgiftsberegning ved overføringen og eventuelt ny avgiftsberegning dersom ytterligere rådighet over selskapet hadde blitt overført til mottakerne av B-aksjene. Dette vil ikke være aktuelt ved overføring av ikke-børsnoterte aksjer i dag, idet verdien etter aal. § 11 A settes til 60 eller 100 % av aksjenes andel av selskapets samlede skattemessige formuesverdi, og den er lik uansett hvilke rettigheter som er knyttet til aksjene.

4 Tidspunktet for verdsettelse

4.1 -- *Børsnoterte aksjer*

Det er verdien på tidspunktet for rådighetservervet som skal legges til grunn ved arveavgiftsberegningen, jf. aal. §§ 11 og 9. Dersom det ikke foreligger kurs på dato for rådighetservervet, benyttes nærmeste dato frem i tid.

4.2 -- *Ikke-børsnoterte aksjer i norske selskaper*

Ikke-børsnoterte aksjer i norske selskaper skulle tidligere verdsettes til 30 eller 100 % av aksjenes forholdsmessige andel av selskapets samlede skattemessige formuesverdi pr. 1. januar i det året rådigheten over arve- eller gavemidlene ble ervervet, jf. aal. § 11 A tredje ledd.

For arv med rådighetstidspunkt fra og med 1. januar 2009 og gaver med rådighetstidspunkt fra og med 14. oktober 2008 er den valgfrie rabatten redusert fra 70 til 40 %. Dette innebærer at mottaker kan velge mellom en verdsettelse til 100 eller 60 % av aksjenes eller andelenes andel av selskapets skattemessige formuesverdi pr. 1. januar i det året rådigheten over arve- eller gavemidlene ble ervervet, jf. aal. § 11 A annet og tredje ledd. (Se avsnitt 5 for unntak). Rabatten på 40 % gjelder bare for verdier intill 10 millioner kroner – se punkt 5.2.1 nedenfor.

For 30 % (60%) -alternativet ble tidspunktet for verdifastsettelse (1. januar i ervervsåret) inntatt i lovteksten i aal. § 11 A med virkning fra 1. januar 2002. Prinsippet var i samsvar med fast administrativ praksis ved tidligere rådighetserverv.

I en Høyesterettsdom av 24. oktober 2002 (Rt. 2002 s. 1232) ble det fastslått at den tidligere bestemmelsen vedrørende 30 % -alternativet måtte forstås slik at det var 30 % av formuesverdien per 1. januar i *året forut for* ervervsåret som skulle benyttes. Ved behandling av saker med rådighetserverv frem til 31. desember 2001 legges dette til grunn.

5 Verdsettelsesnormen (hvilken verdi som skal benyttes som avgiftsgrunnlag)

5.1 -- *Børsnoterte aksjer*

Det er børskursen ved rådighetservervet (dagen) som skal benyttes. Dersom det ikke foreligger børskurs den dagen, benyttes børskursen på nærmeste dag frem i tid det foreligger en slik verdi. Dersom det har vært omsatt aksjer til forskjellige kurser i løpet av dagen, kan man som utgangspunkt benytte den laveste.

5.2 -- *Ikke-børsnoterte aksjer i norske selskaper*

5.2.1 --- *Formuesverdien*

Aksjer i ikke-børsnoterte selskaper skal verdsettes til 60 eller 100 % av aksjenes forholdsmessige andel av aksjeselskapets samlede skattemessige formuesverdi slik den fastsettes etter skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14 § 4-12 tredje og fjerde ledd. Aksjenes verdi kan ikke settes lavere enn null, jf. forskrift fastsatt av Finans og Tolldepartementet til

utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 § 4-12-2 første ledd annet punktum.

Avgiftspliktiges mulighet til å velge en verdsettelse til 60 % av aksjenes eller andelenes andel av selskapets skattemessige formuesverdi er begrenset til en verdi på 10 millioner kroner. Med verdi menes i denne sammenheng 100 % av aksjenes eller andelenes andel av selskapets skattemessige formuesverdi.

Det skal kun være et rabatt-tak for hver mottaker, uavhengig av hvor mange ganger en person mottar aksjer/andeler i arve eller gave, eller hvem som er arvelater eller giver.

Finansdepartementet har tidligere uttalt at FIFU-prinsippet gjelder for gaver. Dette innebærer at dersom det overdras aksjer eller andeler som overstiger 10 millioner kroner i verdi, og mottaker ønsker å nyttiggjøre seg verdsettelsesrabatten fullt ut, så skal rabatten ansees benyttet på de eldste aksjene først.

Eks:

A mottar 20 aksjer i selskap B med en skattemessig formuesverdi på 20 millioner kroner. A velger å nyttiggjøre seg verdsettelsesrabatten så lang den rekker.

De 10 eldste aksjene skal her verdsettes til 6 millioner kroner, mens de resterende 10 verdsettes til full verdi. Korrekt avgiftsgrunnlag i dette tilfellet blir således 16 millioner kroner.

A vil i dette eksempelet ha brukt opp hele sitt rabatt-tak, og alle senere erverv av ikke-børsnoterte aksjer eller andeler skal i forhold til arveavgiftsberegningen verdsettes til full verdi (100 % av skattemessig formuesverdi).

Det presiseres at verdsettelsen knytter seg til skattemessig formuesverdi, og ikke likningsverdi etter skatteloven § 4-12 tredje ledd.

For aksjer i utenlandske ikke-børsnoterte selskaper vises det til avsnitt 4.3.

Om fastsettelse av aksjeselskapets formuesverdi vises det til Lignings-ABC.

5.2.2 --- Nye regler for skattemessig verdsettelse av næringseiendom – iverksettelse for selskapsandeler som er gjenstand for arv og gave i 2009

I Ot. prp. nr. 1 (2008-2009) kapittel 3 er det foreslått å øke ligningsverdiene for fast næringseiendom fra 2009 for formuesskatteformål. Dette vil få virkning for arveavgiftsberegning på aksjer og andeler i selskap som eier slik næringseiendom, i og med at skattemessig verdi av selskapets aktiva minus selskapsgjeld danner grunnlaget for slik avgiftsmessig verdsettelse.

Lovgiver har videre lagt til grunn at de arveavgiftsmessige virkningene av det som fremgår over skal inntre allerede fra starten av 2009, og det er derfor vedtatt en overgangsregel som innebærer at ligningsverdier for næringseiendom ved fastsetting av arveavgift på selskapsandeler som er gjenstand for arv eller gave i 2009, skal oppjusteres med 60 prosent. Overgangsregelen skal gjelde i tidsrommet 1. januar 2009 – 31. desember samme år. Fra og med 1. januar 2010 vil den vedtatte økning i ligningsverdiene til næringseiendom medføre automatisk oppjustering av arveavgiftsgrunnlaget til ikke-børsnoterte aksjer og selskapsandeler i selskaper som eier slik eiendom.

Overgangsregelen innebærer at ligningsverdiene til næringseiendom i ansvarlig selskap og kommandittselskap skal oppjusteres med 60 prosent. Begrepet næringseiendom skal etter avgrensning på samme måte som i bestemmelsen i skatteloven § 4-10 tredje ledd (med

forskrifter). Dette omfatter i utgangspunktet all eiendom som i dag regnes som annen fast eiendom, jf. takseringsreglene § 2-1-1. Med næringseiendom menes også bolig og fritidseiendom som leies ut i næringsvirksomhet.

Bolig og fritidseiendom for øvrig omfattes ikke, men skal verdsettes etter gjeldende regler. Forslaget avgrenses også mot næringseiendom knyttet til kraftverk, jord- og skogbrukseieendommer. For en nærmere omtale av hvilke næringseiendommer dette omfatter, vises det til Ot. prp. nr. 1 (2008-2009) kapittel 3.

Satsen for oppjustering er (som for formuesskatteformål) basert på et mål om at ligningsverdiene til næringseiendommer etter oppjusteringen i gjennomsnitt skal utgjøre 40 prosent av eiendommenes markedsverdi.

Selskaper kan eie fast eiendom indirekte gjennom datterselskaper og andre underliggende selskaper. I det aktuelle selskapets ligningspapirer vil aksjer eller selskapsandeler føres opp med skattemessig formuesverdi, dersom datterselskapet er et ikke-børsnotert selskap. Datterselskapets skattemessige formuesverdier vil således ligge innbakt i arveavgiftsgrunnlaget til selskapsandelen som overføres. Overgangsregelen innebærer også at også verdiansettelsen av næringseiendom i datterselskaper og andre underliggende selskaper må oppjusteres med 60 prosent ved fastsettingen av arveavgiftsgrunnlaget for ikke-børsnoterte aksjer og selskapsandeler som overføres ved arv eller gave i 2009.

Dette innebærer også at næringseiendom i ansvarlig selskap og kommandittselskap som eies av ikkebørsnoterte aksjeselskap skal oppjusteres.

Samtidig skal sikkerhetsventilen for næringseiendom i formuesskatten også få anvendelse i forbindelse med arveavgift på selskapsandeler. Dette innebærer at dersom mottaker kan dokumentere at oppregulert eiendomsverdi som andel av markedsverdien er høyere enn 60 prosent, skal eiendomsverdien for det aktuelle avgiftsformål settes ned til 60 prosent av markedsverdien.

5.2.3 --- *Nystiftet aksjeselskap, generelt*

Aksjene i et nystiftet ikke-børsnotert aksjeselskap skal i stiftelsesåret som utgangspunkt verdsettes til 60 eller 100 % av aksjenes pålydende. Aksjenes pålydende er aksjenes andel av aksjekapitalen, slik at summen av alle aksjenes pålydende beløp tilsvarer aksjekapitalen i selskapet.

5.2.4 --- *Nystiftet aksjeselskap, overkurs*

Når det i tillegg til aksjenes pålydende er betalt inn overkurs og selskapet overføres som arv eller gave i stiftelsesåret, skal aksjene verdsettes til 60 eller 100 % av aksjenes pålydende og overkurs. Verdsettelsesprinsippet er lovfestet på skatterettens område, jf. skatteloven § 4-13 første ledd første punkt. Aal. § 11 A viser ikke til bestemmelsen. Likevel må prinsippet få tilsvarende anvendelse på arveavgiftsrettens område. Dette er uttrykkelig uttalt i forarbeidene til endringen i selskapsskatteloven § 2-2 nr 4 første punkt. I forhold til arveavgift gjelder dette for rådgighetserverv fra og med 1. januar 2000. Bestemmelsen er nå plassert i skatteloven § 4-13 første ledd første punktum.

Et slikt innskudd i et selskap som overføres i stiftelsesåret, kan også føre til at gjennomskjæring må vurderes. Det må bero på en konkret vurdering om gjennomskjæring skal foretas. Et tungtveiende moment vil være om midlene som har blitt overført, har eller vil få en naturlig funksjon i selskapet. Gjennomskjæring er behandlet under avsnitt 5.3.2.

Uansett om selskapet blir overført som arv eller gave i stiftelsesåret, kan innbetaling av overkurs som overstiger stiftelsesomkostningene bli ansett som gave. Det antas at overkursen kan ansees som en rettshandel som faller inn under gavebegrepet i aal. § 2 syvende ledd. Et slikt innskudd kan være avgiftspliktig i henhold til aal. § 2 første ledd bokstav e. Forutsetningen er at visse aksjonærer innbetaler overkurs eller høyere overkurs enn andre aksjonærer uten noen form for vederlag/særrettigheter.

5.2.5 --- *Nystiftet aksjeselskap, omdannelse*

Aksjene i et nystiftet ikke-børsnotert aksjeselskap som er omdannet fra personlig virksomhet skal settes til 60 eller 100 % av den skattemessige formuesverdien på omdannelsestidspunktet.

5.2.6 --- *Endring av antall aksjer uten at aksjekapitalen er endret*

Dersom antallet aksjer i selskapet er endret i tiden mellom 1. januar og rådighetstidspunktet uten at ny kapital er innbetalt, skal selskapsverdiene pr. 1. januar fordeles på det antall aksjer som foreligger ved rådighetstidspunktet.

5.2.7 --- *Valgdgang*

Innenfor rabatt-taket på 10 millioner kroner kan den avgiftspliktige velge om vedkommende vil benytte 60 eller 100 % av aksjenes verdi fastsatt på tidligere nevnt måte. Det er ikke anledning til å velge andre prosentsatser eller andre verdier.

Ved privat skifte av dødsbo, ved gaveutdelinger og utdelinger fra uskiftebo må valget i utgangspunktet foretas før innsendelse av arve- eller gavemeldingene. Under offentlig skifte må valget foretas før utlodning. Avgiftsmyndigheten skal legge 60 % til grunn dersom avgiftspliktige ikke har foretatt et uttrykkelig valg, og utdelingen ikke overstiger rabatt-taket.

I avgiftsvedtaket skal det fremgå hvilken prosentsats som er benyttet, og den avgiftspliktige skal samtidig gis en kort frist til å be om at den andre prosentsatsen legges til grunn.

5.3 -- *Ikke-børsnoterte aksjer i utenlandske selskaper*

For arve- og gaveoverføring av ikke-børsnoterte aksjer i utenlandske selskaper hvor rådigheten er ervervet tidligere enn 1. januar 2002, settes verdien til 30 % av aksjenes antatte omsetningsverdi pr. 1. januar i det året rådigheten erverves. Den avgiftspliktige kan i stedet velge å benytte 100 % av aksjenes antatte omsetningsverdi pr. 1. januar i det året rådigheten erverves.

For arve- og gaveoverføring av ikke-børsnoterte aksjer i utenlandske selskaper hvor rådigheten er ervervet tidligst 1. januar 2002, verdsettes aksjene til 30 % av aksjenes antatte omsetningsverdi eller til 30 % av aksjenes forholdsmessige andel av selskapets samlede skattemessige formuesverdi etter norske skatteregler dersom avgiftspliktige krever det og kan sannsynliggjøre verdien, jf. aal. § 11 A første ledd tredje punktum. Den avgiftspliktige kan i stedet velge å benytte 100 % av denne verdien, jf. aal. § 11 A annet ledd. Det er verdien pr. 1. januar i ervervsåret som er avgjørende, jf. aal § 11 A tredje ledd.

For arveoverføringer av ikke-børsnoterte aksjer i utenlandske selskaper hvor rådigheten er ervervet tidligst 1. januar 2009, og gaveoverføring av ikke-børsnoterte aksjer i utenlandske selskaper hvor rådigheten er ervervet tidligst 14. oktober 2008, verdsettes aksjene til 60 % av aksjenes antatte omsetningsverdi eller til 60 % av aksjenes forholdsmessige andel av

selskapets samlede skattemessige formuesverdi etter norske skatteregler dersom avgiftspliktige krever det og kan sannsynliggjøre verdien, jf. aal. § 11 A første ledd tredje punktum. Den avgiftspliktige kan i stedet velge å benytte 100 % av denne verdien, jf. aal. § 11 A annet ledd. Det er verdien pr. 1. januar i ervervsåret som er avgjørende, jf. aal § 11 A tredje ledd.

Rabatt-taket på 10 millioner kroner kommer til anvendelse også ved overdragelse av ikke-børsnoterte aksjer i utenlandsk selskap.

5.4 -- Aksjer i boligaksjeselskap

Aksje eller aksjer i et aksjeselskap som går inn under reglene om boligselskap og som ikke er eget skattesubjekt, jf. skatteloven § 7-12, verdsettes til den antatte salgsverdien av den delen av den faste eiendommen boretten knytter seg til, jf. aal. § 11.

For hvilke boligselskaper som omfattes av reglene vises det til Lignings-ABC.

5.5 -- Aksjeklasser

5.5.1 --- Generelt

Flere aksjeklasser i et selskap betyr at det er knyttet andre rettigheter eller plikter til en eller flere av aksjene i forhold til de øvrige. Det kan for eksempel være at en del av aksjene gir stemmerett mens de øvrige ikke gjør dette.

5.5.2 --- Ved børsnoterte aksjeselskaper

I noen selskaper er aksjeklassene gjenstand for egen kursnotering. Aksjer i samme selskap kan da ha ulik kurs. Utover dette tas det ikke særskilt hensyn til denne faktoren.

5.5.3 --- Ved norske ikke-børsnoterte aksjeselskaper

Da verdsettelsen beror på aksjenes andel av selskapets samlede skattemessige formuesverdi, vil det ikke bli tatt hensyn til aksjeklasser ved verdifastsettelsen.

5.5.4 --- Enkelte definisjoner

- konvertible aksjer: Aksjene i klassen kan byttes mot aksjer i en annen klasse.
- preferanseaksjer: Aksjer som gir fortrinnsrett til utbytte og andre utbetalinger.
- stamaksjer: Det motsatte av preferanseaksjer.

5.6 -- Goodwill og andre "skjulte verdier"

5.6.1 --- Ved børsnoterte aksjeselskaper

Verdien av goodwill eller andre skjulte verdier (f.eks. immaterielle rettigheter) vil gi seg utslag i børskursen. Utover dette blir det ikke tatt hensyn til dem.

5.6.2 --- *Ved norske ikke-børsnoterte aksjeselskaper*

Goodwill medregnes ikke i selskapets formue ved beregningen av aksjenes andel av selskapets skattemessige formuesverdi, jf. skatteloven § 4-2 første ledd bokstav f. Selvutviklede immaterielle rettigheter inngår heller ikke i selskapets formue, jf. skatteloven § 4-2 første ledd bokstav e. Andre "skjulte verdier" omfattes heller ikke med mindre de medtas i selskapets formue, jf. skatteloven § 4-12 tredje ledd, jf. Finansdepartementets forskrift av 26. mars 1999 nr. 14 § 4-12.

5.7 -- Grupper av aksjer

5.7.1 --- *Ved børsnoterte aksjeselskaper*

Som hovedregel vil børskursen være avgjørende. Det kan imidlertid tenkes enkelte særtilfeller hvor antatt salgsverdi etter en konkret vurdering må settes høyere eller lavere enn børskursen pga. antallet aksjer som overføres.

5.7.2 --- *Ved norske ikke-børsnoterte aksjeselskaper*

Antall aksjer som overføres influerer ikke på aksjenes andel av selskapets samlede skattemessige formuesverdi, jf. aal. § 11 A og skatteloven § 4-12 tredje og fjerde ledd.

5.8 -- Pensjonsforpliktelser

5.8.1 --- *Utgangspunkt*

Under dette punkt behandles selskapets pensjonsforpliktelser, ikke forpliktelser som mottaker selv hefter for og som er påtatt av vedkommende som vilkår for ervervet av aksjene. Hvor det er mottaker som påtar seg pensjonsforpliktelser kan disse fratrekkes bruttoverdien av de avgiftspliktige midler etter aal. § 15 første ledd.

5.8.2 --- *Ved børsnoterte aksjeselskaper*

Forpliktelser til å utrede pensjoner kommer ikke særskilt til fradrag i børskursen.

5.8.3 --- *Ved norske ikke-børsnoterte aksjeselskaper*

Ved fastsettelsen av formuesverdien av selskapet kommer ikke plikten til å utrede pensjoner til fradrag, jf. skatteloven § 4-3 første ledd bokstav c.

5.9 -- Vedtekter, aksjonæravtaler mv.

5.9.1 --- *Ved børsnoterte aksjeselskaper*

Vedtekter, aksjonæravtaler mv. kan gi seg utslag i børskursen. Utover dette tas det ikke hensyn til disse faktorene.

5.9.2 --- *Ved norske ikke-børsnoterte aksjeselskaper*

Da verdsettelsen beror på aksjenes andel av selskapets samlede skattemessige formuesverdi, tas det ikke hensyn til vedtekter, aksjonæravtaler mv. ved verdifastsettelsen.

5.10 -- Verdsettelse som legges til grunn ved dødsboskifte, skiftetakster og andre takster

5.10.1 --- Ved børsnoterte aksjeselskaper

Dersom det ved skiftet er lagt til grunn en høyere verdi på aksjene enn det børskursen var ved arvefallet, legges verdien ved skiftet til grunn, jf. aal. § 11 tredje ledd.

Dersom det ved skiftet er lagt til grunn en lavere verdi på aksjene enn den verdi som loven bestemmer, er avgiftsmyndigheten ikke bundet av dette.

Dersom en gjenlevende ektefelle ved skifte av felleseie overtar børsnoterte aksjer etter skiftetakst i henhold til skifteloven § 125, legges skiftetaksten til grunn, jf. aal. § 11 fjerde ledd.

5.10.2 --- Ved norske ikke-børsnoterte aksjeselskaper

Det kan som utgangspunkt ikke legges til grunn en annen verdi enn 60 eller 100 % av aksjenes andel av selskapets samlede skattemessige formuesverdi, jf. aal. § 11 A første og annet ledd. Se imidlertid punkt 6 under.

6 Endring av norsk ikke-børsnotert aksjeselskaps formuesstilling i perioden mellom 1. januar i ervervsåret og ervervstidspunktet

6.1 -- Hovedregel

Det skal normalt ikke tas hensyn til endringer i selskapets formuesstilling i tiden mellom 1. januar og rådighetstidspunktet. Før 1. januar 2009 gjaldt dette både endringer som skyldtes aksjonærenes disposisjoner, slik som kapitalnedsettelse, kapitalforhøyelser, fisjon eller fusjon, og endringer som er forårsaket av utenforliggende forhold, slik som markedssvingninger mv.

Med virkning for gaver med rådighetstidspunkt fra og med 14. oktober 2008, og arv med rådighetstidspunkt fra og med 1. januar 2009 gjelder det et unntak for det som i forarbeidene er omtalt som "eierstyrte endringer". Unntaket er tatt inn i aal. § 11A siste ledd siste punktum.

6.2 -- Eierstyrte endringer

Fra Ot. prp. nr. 1 (2008-2009) hitsettes følgende:

"Særregelen i arveavgiftsloven § 11 A om verdsettelse per 1. januar i det år rådigheten til arv- eller gavemidler går over, medfører at endringer i verdien fram til rådighetservivet ikke fanges opp. Videre har bestemmelsen en svakhet ved at den gir rom for omgørelser gjennom tilpasninger i tiden mellom 1. januar og rådighetservivet. Er selskapets formuesstilling forbedret i denne perioden som følge av overføringer fra eieren til selskapet, må dette vurderes med sikte på eventuell gjennomskjæring.

[...]

Departementet foreslår at det ved verdsettelsen av ikke-børsnoterte aksjer/selskapsandeler tas hensyn til eierstyrte endringer i selskapets aksjer/selskapsandeler og kapital i tidsrommet mellom 1. januar og rådgighetservervet. Formålet med forslaget er å få en riktigere verdsettelse av aksjer/selskapsandeler, der eierne har foretatt enkelte disposisjoner i tiden mellom 1. januar og rådgighetservervet som påvirker arveavgiftsgrunnlaget.

Departementet legger til grunn at endringer som skyldes ordinær drift som utgangspunkt ikke vil gi grunnlag for avvikende verdsettelse. Innenfor ordinær drift vil det kunne ligge svingninger både i positiv og negativ retning for selskapet."

Vedtakelsen av aal. § 11 A var begrunnet med at man ønsket å finne fram til et enkelt og hensiktsmessig prinsipp for verdsettelse av ikke børsnoterte aksjer. Det var videre et hensyn bak reglene at en lav verdsettelse skulle være med å lette generasjonsskifter i små og mellomstore bedrifter. Vedtakelsen var ikke begrunnet med at man ønsket å innføre en avvikende regel mht. verdsettelsestidspunktet. Utgangspunktet for endringen i aal. § 11A må derfor være at en forsøker å finne fram til korrekt verdi på rådgighetstidspunktet.

Ved verdsettelsen vil det som hovedregel kunne tas utgangspunkt i formuesverdien pr. 1. januar og foretas en justering for de etterfølgende endringer. Endringen i formuesforholdet Skal i utgangspunktet hensyntas krone for krone. Ved innskudd av for eksempel fast eiendom, er det således (i utgangspunktet) den verdi som er lagt til grunn ved innskudd av kapital (normalt markedsverdi) som skal legges til grunn. Det vises til Ot.prp.nr. 1 s. 28 der det fremgår at: "Ved en kapitalforhøyelse, må for eksempel den fulle verdi av innskutt kapital legges til verdien pr. 1. januar." Dette gjelder generelt, og dermed også ved tingsinnskudd.

Selv om dette kan medføre at den arveavgiftsmessige verdien av aksjene synker fra og med 1. januar det påfølgende år (verdsettelse basert på skattemessige verdier fra dette tidspunkt, jf. aal. § 11A), er dette en tilsiktet effekt for å motvirke tilpasninger mellom 1. januar og rådgighetstidspunktet.

Hvis rabattaket ikke er brukt opp, vil man imidlertid kunne få rabatt også av den del av grunnlaget som stammer fra den hensyntatte eierstyrte endringen.

Nedenfor er det redegjort for enkelte eksempler som kan hensyntas etter denne regelen.

Eier tilfører selskapet kapital

Dette vil være typeeksempelet på tilfeller som omfattes av aal. § 11A siste ledd siste punktum.

Eks:

En far eier alle aksjene i et ikke-børsnotert aksjeselskap. Skattemessig formuesverdi per 1. januar 2009 er 100 000 kroner. Den 1. mars 2009 blir selskapet tilført 1 million kroner i form av kontanter, med det formål å gjøre selskapet bedre egnet til å møte nedgangstider i finansmarkedet.

Den 1. juni samme år overfører han samtlige aksjer i selskapet til sin datter, som velger å verdsette selskapet til 100 % av skattemessig formuesverdi. Etter hovedregelen i aal. § 11A utgjør korrekt arveavgiftsgrunnlag i dette tilfellet 100 000 kroner. Spesialbestemmelsen i aal. § 11A siste ledd siste punktum innebærer imidlertid at innskuddet på 1 million kroner skal hensyntas ved arveavgiftsberegningen. Korrekt arveavgiftsgrunnlag vil i dette tilfellet bli 1 100 000 kroner. Dersom mottaker i stedet hadde valgt å verdsette aksjene til 60 % av skattemessig formuesverdi vil korrekt avgiftsgrunnlag blitt $1\,100\,000 \times 60\% = 660\,000$ kroner.

Eier tar ut kapital

Dersom selskapets formuesstilling er vesentlig forringet uten at det skyldes disposisjoner fra de avgiftspliktige, kan det tas hensyn til dette. Dette fulgte tidligere av Finansdepartementets rundskriv 9/92, som legger til grunn at det som hovedregel ikke skal tas hensyn til endringer i selskapets formuesstilling mellom 1. januar og rådighetstidspunktet. Rundskrivet åpner likevel for at dette kan gjøres. I tilfeller der det skjer en vesentlig forringelse i selskapets formuesforhold i tiden mellom 1. januar og rådighetstidspunktet uten at endringene skyldes den avgiftspliktige, skal det tas hensyn til verdiendringen ved verdsettelsen. Det er den som erverver midlene som i denne sammenheng ansees som avgiftspliktig, jf. aal. § 3.

Det vil som hovedregel kunne tas utgangspunkt i formuesverdien pr. 1. januar og foretas en justering for de etterfølgende endringer. Endringen i formuesforholdet må korrigeres i samsvar med prinsippet i aal. § 11 A, og den skattemessige endringen må således medtas med 60 eller 100 %. Det er den avgiftspliktige som må dokumentere at det har skjedd en vesentlig forringelse av selskapets formuesstilling samt årsakene til denne.

Eks:

En far eier alle aksjene i et ikke-børsnotert aksjeselskap. Den 1. februar tar han ut et stort utbytte. Den 1. juni samme år overfører han aksjer i selskapet som gave til sine barn. Hvis barna skulle betale arveavgift av aksjenes andel av selskapets samlede skattemessige formuesverdi pr. 1. januar, ville de måtte betale avgift av et større beløp enn den skattemessige formuesverdien av aksjene på det tidspunktet de mottok dem. Når det tas hensyn til verdiendringen må det bli foretatt reduksjon i den skattemessige formuesverdien pr. 1. januar med 60 eller 100 % av den skattemessige endringen

Arveavgiftsloven § 11A siste ledd siste punktum vil lede til samme resultat, men uten at det kan kreves at forringelsen må ha vært vesentlig.

fisjon

Fisjon kan defineres som deling av et selskap.

Nåværende aksjeselskapslov og allmennaksjeselskapslov har i § 14-2 stilt opp vilkår for at et selskap skal kunne fisjonere.

Det overdragende selskapet, dvs. selskapet som overdrar eiendeler, rettigheter eller forpliktelser, kan fortsette som selskap eller det kan opphøre. I tilfeller hvor selskapet fortsetter som selskap og selskapet erverves som arv eller gave i samme år som fisjonen, vil formuesstillingen til selskapet ofte være vesentlig forringet i tiden mellom 1. januar og ervervstidspunktet. Da vil det som i andre tilfeller hvor selskapets formuesstilling er vesentlig forringet i denne perioden uten at dette skyldes den avgiftspliktige, kunne tas hensyn til forringelsen, jf. avsnitt 5.2. For hvordan verdsettelsen da foretas, se avsnitt 5.2.

Det eller de overtakende selskap, dvs. selskap som ved fisjonen overtar deler av det overdragende selskaps eiendeler, rettigheter eller forpliktelser, ansees å være stiftet i fisjonsåret. Dersom aksjene overdras i samme år som fisjonen, skal aksjene som utgangspunkt verdsettes til pålydende. Dersom det i tillegg til aksjenes pålydende er betalt inn overkurs, skal aksjene normalt verdsettes til aksjenes pålydende og overkurs. Det vil i visse tilfeller kunne være aktuelt å foreta gjennomskjæring.

Fusjon

Fusjon kan defineres som sammensmelting av et eller flere selskaper som derved går opp i et felles selskap.

Når rådigheten erverves ved arv eller gave i det året selskapet har fusjonert, vil det ikke finnes noen verdi for den skattemessige formuen pr. 1. januar for det fusjonerte selskapet fastsatt av likningsmyndighetene. Man må da prøve å finne fram til den skattemessige formuesverdien selskapet ville hatt pr. 1. januar hvis det hadde fusjonert i tidligere år.

Når ingen av selskapene eier noe i det andre selskapet pr. 1. januar i fusjonsåret, finner man den skattemessige formuesverdien til det fusjonerte selskapet ved å legge sammen de skattemessige formuesverdiene til de to selskapene pr. 1. januar i fusjonsåret.

I tilfeller der det ene eller begge selskapene eier aksjer i det andre selskapet pr. 1. januar i fusjonsåret, vil aksjeposten være en av de aktiva som utgjør selskapets skattemessige formuesverdi. Derfor skal kun den andelen av den skattemessige formuesverdien av selskapene som tilsvarer den andelen som eies av andre enn det andre selskapet, tas med.

Eks:

Hvor selskap A eier 5 % i selskap B og selskap B eier 10 % i selskap A, skal 90 % av den skattemessige formuesverdien av selskap A og 95 % av den skattemessige formuesverdien av selskap B tas med ved verdsettelsen. Hvis man ikke hadde foretatt disse fradragene, ville samme verdier blitt tatt med to ganger.

I tilfeller der et selskap pr. 1. januar i fusjonsåret eier 100 % av aksjene i selskapet det skal fusjoneres med uten at det andre selskapet eier noe i det første, legges den skattemessige formuesverdien til morselskapet pr. 1. januar i fusjonsåret til grunn. Begrunnelsen er at den skattemessige formuesverdien til datterselskapet er tatt med ved verdsettelsen av morselskapet.

Andre tilfeller som kan hensyntas med hjemmel i aal. § 11A siste ledd siste punktum vil som eksempel kunne være tilfeller der antall aksjer er endret uten at det samtidig er foretatt motsvarende endringer i selskapskapitalen, eller der selskapet erverver eller selger egne aksjer. Også dette er tilfeller som i praksis ble hensyntatt ved verdsettelsen også før tilføyelsen av aal. § 11A siste ledd siste punktum.

6.3 -- Unntak; - gjennomskjæring

6.3.1 --- Generelt om gjennomskjæring

Dersom selskapets formuesstilling er forbedret i tiden mellom 1. januar og tidspunktet for rådighetservertet som følge av overføringer fra eier (aksjonær), og dette ikke rammes av aal. § 11A siste ledd siste punktum kan overføringene også vurderes nærmere med tanke på gjennomskjæring. Det er den ulovfestede gjennomskjæringsregelen som er utviklet gjennom rettspraksis på skatterettens område som er gitt anvendelse i forhold til arveavgift. Dette følger av Finansdepartementets rundskriv R-9/92 og av Høyesteretts dom gjengitt i Rt. 2006 s. 1199 (Nagell-Erichsen):

"Jeg kan ikke se at det er tvilsomt at det også i forhold til beregning av arveavgift etter omstendighetene vil være riktig og nødvendig å underkjenne tilpasninger som på illojal måte tar sikte på å utnytte utformingen av regelverket med sikte på å spare arveavgift."

I Rt. 2006 s. 1232 (Telenor-dommen) ble formålet med gjennomskjæring sammenfattet slik:

"Det er sikker rett at den skatterettslige virkning av privatrettslige disposisjoner som utgangspunkt må bedømmes ut fra disposisjonenes reelle innhold. Bakgrunnen for gjennomskjæringsregelen er at det forekommer at den privatrettslige form blir søkt

utnyttet av skattytere for å oppnå skattemessige fordeler som ikke er i overensstemmelse med skattelovgivningens formål. Formålet med gjennomskjæringsregelen er å forhindre dette.”

Gjennomskjæring innebærer således at man ved arveavgiftsberegningen gir reelle og lovlige transaksjoner enn annen arveavgiftsmessig virkning enn det som normalt følger av regelverket. Det understrekes i den forbindelse at gjennomskjæringsnormen er reservert unntakstilfellene, og at det langt på vei må aksepteres at avgiftspliktige innretter seg slik at arveavgiften blir lavest mulig.

6.3.2 --- *Vilkårene for gjennomskjæring*

Det er i nyere rettspraksis på skatteområdet gjort forsøk på å sammenfatte vilkårene for gjennomskjæring. I Høyesteretts dom inntatt i Rt. 1999 s. 946 (ABB-dommen), ble vilkårene sammenfattet slik (også gjengitt i Nagell-Erichsen-dommen):

”Gjennomskjæring kan ikke foretas utelukkende fordi en transaksjon er skattemessig motivert. Men dersom de skattemessige virkningene fremtrer som hovedsaken, kan det være grunnlag for gjennomskjæring. Avgjørelsen beror på en totalvurdering hvor de sentrale spørsmål er hvilken egenverdi disposisjonen har ut over skattebesparelsen, og om det skatterettslige resultatet ved å følge formen fremtrer som stridende mot skattereglenes formål. Jeg understreker at lojalitetsvurderingen må foretas på objektivt grunnlag uavhengig av partenes subjektive forhold.”

Det er således to vilkår som må være oppfylt for at gjennomskjæringsnormen skal kunne anvendes. For det første må disposisjonen(e) det er aktuelt å sette til side hovedsakelig være motivert ut fra et ønske om å spare arveavgift. Dette vilkåret refereres det ofte til som at disposisjonen må mangle egenverdi utover avgiftsbesparelsen. Det andre vilkåret er at det arveavgiftsmessige resultatet ved å legge de omtvistede disposisjoner til grunn, vil stride mot arveavgiftsreglenes formål. Dette er det såkalte illojalitetskriteriet.

I Telenor-dommen kommenteres vilkåret om manglende egenverdi slik:

”Det er etter dette et nødvendig vilkår for gjennomskjæring at skattebesparelse fremstår som den klart viktigste motivasjonsfaktor for disposisjonen. Dersom en disposisjon inngår som ledd i et større kompleks av disposisjoner, kan spørsmålet om skattebesparelse fremstår som den klart viktigste motivasjonsfaktor, ikke vurderes isolert for hver enkelt disposisjon, men må avgjøres ut fra en samlet bedømmelse av de disposisjoner som utgjør en naturlig helhet.

Fra statens side har det vært anført at spørsmålet om hva som er formålet med disposisjonen, må vurderes objektivt. Dette er jeg ikke enig i. I forhold til grunnvilkåret for gjennomskjæring er det avgjørende hva skattyteren må antas å ha lagt vekt på.

Dette innebærer imidlertid ikke at den begrunnelse skattyter har gitt for disposisjonen, uten videre skal legges til grunn. Hva som har vært den viktigste motivasjonsfaktor, må avgjøres ut fra en samlet vurdering av de opplysninger som foreligger i saken. Dersom den dominerende virkning av disposisjonen er at skattyteren sparer skatt, og denne skattebesparelse er av noe omfang, er det en sterk presumsjon for at denne har vært den viktigste motivasjonsfaktor. I slike tilfeller må det være opp til skattyteren å godtgjøre at skattebesparelsen likevel ikke har vært den viktigste motivasjonsfaktor for ham.”

At det ved denne vurderingen kan være aktuelt å vektlegge ulike hensyn noe forskjellig alt ettersom på hvilket skatte- eller avgiftsområde man er, eller hvilke situasjoner gjennomskjæringsnormen skal anvendes på, fremkommer i Nagel-Erichsen-dommen:

”Ved vurderingen av om en disposisjon har tilstrekkelig egenverdi til å hindre gjennomskjæring, må det tas med i vurderingen at virkningene av disposisjonene kan være mer ubetydelige for en arvelater enn for andre som foretar tilsvarende disposisjoner. Dette vil særlig være fremtredende når disposisjonen gjennomføres i tilknytning til et nært forestående dødsfall. Særlig klart illustreres dette ved vurderingen av negative konsekvenser. Selv rentekostnader som over tid kunne ha vært meget tyngende, må det i en slik situasjon normalt sees bort fra. De investeringer som er foretatt av arvelater, vil dessuten ofte kunne reverseres av arvingene umiddelbart etter arvefallet. Muligheten for en slik etterfølgende eliminering av den risiko som skulle gi arrangementet tilstrekkelig egenverdi, vil også måtte hensyntas.”

Dette innebærer at det ved den nærmere vurderingen av en eller flere disposisjoners egenverdi, for eksempel kan være nødvendig å se hen til om man står overfor et arve- eller gavetilfelle.

Illojalitetsvilkåret innebærer at det etter en helhetlig vurdering av disposisjonens virkninger og forretningsmessige egenverdi, avgiftspliktiges formål med disposisjonen og omstendighetene for øvrig, vil være i strid med avgiftsreglens formål å legge disposisjonen til grunn for arveavgiftsberegningen. Utgangspunktet ved denne vurderingen må tas i formålet med den konkrete regelen gjennomskjæring vurderes opp mot.

Det er særlig i forhold til den gunstige verdsettelsesregelen i aal. § 11 A det kan være aktuelt å vurdere gjennomskjæring. Aktuelle situasjoner kan være når en forutgående formuesoverføring til et selskap antas å ha sammenheng med den forestående avgiftspliktige overføringen av aksjene i selskapet, og formuesoverføringen ville ha blitt avgiftspliktig ved direkte overføring til de nye aksjonærene.

Eks:

En far plasserer sine private eiendeler som hytte, enebolig, møbler og kunst i et tomt selskap. Dette gjør han for å spare arveavgift. Hvis man hadde godtatt denne disposisjonen i forhold til avgiftsberegningen, ville avgiftsgrunnlaget ha blitt redusert med 70 % for disse eiendelene. Dersom meningen er at han skal benytte disse eiendelene som tidligere og selskapsformen har små økonomiske realiteter, kan tilsidesettelse av selskapsformen vurderes.

Dersom det skal foretas gjennomskjæring, skal formuesoverføringen fra aksjonærene til selskapet avgiftsberegnes som om det var en direkte overføring fra giver til mottaker på tidspunktet for rådighetservervet av aksjene. Dette innebærer at det ikke skal gis 70 % avgiftsmessig reduksjon ved slike overføringer av fast eiendom, løsøre, fordringer mv. Overføres aksjer i andre ikke børsnoterte selskaper skal disse verdsettes til enten 30 eller 100 % av aksjenes andel av selskapets skattemessige formuesverdi.

Høyesterett har i dom av 12. november 2008 (Reitan-dommen) kommentert den ulovfestede gjennomskjæringsregelens anvendelse på arveavgiftens område slik:

”Denne består av et grunnvilkår og en totalvurdering. Grunnvilkåret går ut på at det hovedsakelige formål med disposisjonen har vært å spare skatt eller avgift. Dette er et nødvendig, men ikke tilstrekkelig vilkår for gjennomskjæring. For at gjennomskjæring skal kunne foretas, kreves i tillegg at det ut fra en totalvurdering av disposisjonens virkninger (herunder dens forretningsmessige egenverdi), skattyters

eller den avgiftspliktiges formål med disposisjonen og omstendighetene for øvrig fremstår som stridende mot skatte- eller avgiftsreglernes formål å legge disposisjonen til grunn for beskatningen eller avgiftsfastsettelsen, se Rt-2007-209 (Hex) avsnitt 39 og Rt-2006-1232 (Telenor) avsnitt 47 med henvisninger til tidligere rettspraksis. Det er tillatt å tilpasse seg skatte- og avgiftsreglene, men ikke å omgå eller utnytte disse i strid med det formål de har, jf. Hex-dommen avsnitt 42.

Etter min oppfatning kan det ikke være tvilsomt at den form som ble valgt på formuesoverføringen fra Marit og Odd Reitan til Ole Robert og Kjell Magnus, i stor grad har vært arveavgiftsmessig motivert. Riktignok var arveavgiftsloven § 11A - som ved lovendringen i 1992 ikke var med i odelstingsproposisjonens lovforslag, men ble foreslått under stortingsbehandlingen - ikke kjent da formuesoverføringen ble gjennomført i begynnelsen av januar 1992. Som tidligere nevnt, gjaldt det imidlertid også før lovendringen i 1992 en gunstig verdsettelsespraksis for ikke-børsnoterte aksjer. Den viktigste grunn for at aksjene i Rema 1000 Norge AS i første omgang ble tegnet av Odd Reitan alene, må etter min mening ha vært å søke å nyte godt av denne gunstige verdsettelsespraksisen.

Jeg kan imidlertid ikke se at det var i strid med arveavgiftsreglernes formål at man ved gjennomføringen av det partielle generasjonsskiftet innenfor Reitan-konsernet i begynnelsen av januar 1992 søkte å nyte godt av de gunstige verdsettelsesreglene som gjaldt ved overdragelse av aksjer. Formålet med arveavgiftsloven § 11A er å lette gjennomføring av generasjonsskifter i små og mellomstore - ofte familieeide - bedrifter, se Innst.O.nr.47 (1991-1992), side 18-19, jf. side 9-10. Det samme var formålet med den tidligere ulovfestede verdsettelsespraksis. Ved at Odd Reitan stiftet Rema 1000 Norge AS, og franchiserettighetene til Rema 1000-konseptet ble overført til dette selskapet før 98 % av aksjene ble overdratt til Ole Robert og Kjell Magnus Reitan, kunne det partielle generasjonsskiftet gjennomføres ved overdragelse av aksjer. Man kunne antakelig ha kommet i samme posisjon ved å gjennomføre en fisjon. Den fremgangsmåten som ble valgt, var imidlertid like nærliggende og naturlig.

Som staten har påpekt, kunne det partielle generasjonsskiftet også ha vært gjennomført på den måten at Ole Robert og Kjell Magnus Reitan allerede ved stiftelsen av Rema 1000 Norge AS hadde tegnet de aksjer de var tiltenkt. Denne fremgangsmåten ville imidlertid ha utløst betydelig arveavgift. Borgerne har i tilfeller hvor de står overfor valgmuligheter som gir forskjellige skatte- eller avgiftsmessige konsekvenser, ikke plikt til å velge det alternativ som gir høyest skatt eller avgift. Så lenge det alternativ som blir valgt, er reelt og ikke fremstår som forretningsmessig unaturlig, er det fullt lovlig å innrette seg slik at skatten eller avgiften blir lavest mulig.”

Det fremgår av dommen at det ikke er tilstrekkelig at en disposisjon er gjennomført hovedsakelig for å spare arveavgift. Det må i tillegg kreves at disposisjonen strider mot en eller flere bestemmelsers formål. Hva gjelder aal. § 11A, er formålet å lette generasjonsskifter i familieeide bedrifter, og Høyesterett fant at det ikke var grunnlag for en ulovfestet gjennomskjæring der avgiftspliktige søkte å utnytte nettopp dette formålet.

Skattedirektoratet legger til grunn at det fortsatt er slik at ikke enhver form for skatteplanlegging med bakgrunn i aal. § 11A kan aksepteres, men dommen gir uttrykk for at gjennomskjæringsadgangen i denne typen tilfeller er begrenset.

Direktoratet legger til grunn at tilføyelsen i aal. § 11A vedrørende ”eierstyrte endringer”, se punkt 6.2 over, vil begrense muligheten til å tilføre ikke-børsnoterte aksjeselskaper verdier, uten at dette får virkning for arveavgiftsberegningen.

6.4 -- Verdsettelse av aksjer som vederlag

Når aksjer benyttes som vederlag, skal aksjene verdsettes til omsetningsverdien, pga. at dette ikke blir ansett som arv eller gave.

Eks:

Mor overfører en fast eiendom, verdt en million kroner, til datteren mot å få et bestemt antall ikke-børsnoterte aksjer i selskap A som delvis vederlag. For å avgjøre hvor mye som er mottatt som gave, må man fastsette verdien av aksjene.

I disse tilfellene er det altså salgs-/omsetningsverdien av aksjene som er avgjørende.

6.5 -- Verdsettelse i forbindelse med fordeling av arven der ikke-børsnoterte aksjer fordeles annerledes enn andel etter arvelodden

Aal. § 6 sammenholdt med aal. § 11 A skal forstås slik at det bare er den eller de arvinger som får utlagt de ikke-børsnoterte aksjene som skal få fordelingen av den lavere verdi etter aal. § 11 A, ved at avgiftsgrunnlaget reduseres.

Dette innebærer at avgiftsmyndigheten må verdsette de ikke-børsnoterte aksjene særskilt ved fordelingen av arvelodden iht. aal. § 6 i de tilfellene aksjene i det ikke-børsnoterte selskapet ikke skal fordeles mellom arvingene etter arvelodden.

Utgangspunktet for denne verdsettelsen må være "omsetningsverdien" på aksjene. Det er denne verdien som vil bli lagt til grunn ved et skifte, dersom arvingene ikke kommer til en omforent verdi, jf. skifteloven §§ 61 og 65.

Eks (hentet fra NOU 2000:8 s. 138):

Et bo består av ikke-børsnoterte aksjer med omsetningsverdi 250 000 kroner og kontanter for 250 000 kroner. Aksjene har en skattemessig verdi på 100 000 kroner. Verdien etter aal. § 11 A i 30- prosentalternativet, er da 30 000 kroner. Hvis det er to arvinger og arving A arver aksjene og B kontantene, vil As avgiftsgrunnlag være 30 000 kroner og Bs avgiftsgrunnlag 250 000 kroner. Ved et senere salg av aksjene vil inngangsverdien på As aksjer være 30 000 kroner, jf. skatteloven § 9-7.

Også i tilfeller der selskapets skattemessige formuesverdi er kroner 0, men aksjene i realiteten har en omsetningsverdi, skal avgiftsberegningen foretas på nevnte måte. Hvis vi benytter eksempelet ovenfor, men bytter ut den skattemessige verdien på 100 000 kroner med en skattemessig verdi på 0 kroner, får vi følgende eksempel.

Eks:

Et bo består av ikke-børsnoterte aksjer med omsetningsverdi 250 000 kroner og kontanter for 250 000 kroner. Aksjene har en skattemessig verdi på 0 kroner. Verdien etter aal. § 11 A, er da 0 kroner. Hvis det er to arvinger og arving A arver aksjene og B kontantene, vil As avgiftsgrunnlag være 0 kroner og Bs avgiftsgrunnlag 250 000 kroner. Ved et senere salg av aksjene vil inngangsverdien på As aksjer være 0 kroner, jf. skatteloven § 9-7.

Dersom arvingene i boet blir enige om en annen verdi og den er lik eller overstiger 60 % av aksjenes forholdsmessige andel av selskapets skattemessige formuesverdi, kan denne verdien benyttes ved fordelingen av arven, uansett om verdien settes høyere eller lavere enn

den antatte salgsverdien. Det må eventuelt dokumenteres at denne verdien faktisk er benyttet ved fordelingen.

Eks:

Et bo består av ikke-børsnoterte aksjer med omsetningsverdi 250 000 kroner og kontanter for 250 000 kroner. Aksjene har en skattemessig verdi på 100 000 kroner. Verdien etter aal. § 11 A i 60- prosentalternativet, er da 60 000 kroner. Det er to arvinger i boet. De blir enige om at aksjene skal verdsettes til 90 000 kroner og at A skal motta aksjene. De kan bli enige om å fastsette verdien av aksjene slik ettersom verdien er satt høyere enn 60 % av aksjenes andel av selskapets samlede skattemessige formuesverdi. Forutsetningen er at verdien faktisk blir benyttet ved fordelingen, dvs. at A mottar aksjene og 80 000 kroner i kontanter og B mottar 170 000 kroner i kontanter. As avgiftsgrunnlag vil være 60 000 kroner + 80 000 kroner = 140 000 kroner, og Bs avgiftsgrunnlag vil være 170 000 kroner. Ved et senere salg av aksjene vil inngangsverdien på As aksjer være 60 000 kroner, jf. skatteloven § 9-7.

6.6 -- Omsetningsverdien av ikke-børsnoterte aksjer

6.6.1 --- Innledning

I visse tilfeller er det nødvendig for avgiftsmyndigheten å fastsette omsetningsverdien/salgsverdien av ikke-børsnoterte aksjer i forbindelse med arveavgiftsberegningen, se bl. a. punktene 6.1 og 6.2.

Ikke-børsnoterte selskaper er en uensartet gruppe i relasjon til omsetning av aksjer. Punktene nedenfor gir derfor kun anvisning på noen metoder for å finne en verdi for selskapet og er ikke ment å være uttømmende.

6.6.2 --- Selskaper hvor det er stor omsetning av aksjer

I selskaper med stort antall aksjer og aksjonærer, kan informasjon om salg av aksjene gi god veiledning om aksjenes omsetningsverdi.

Denne informasjonen kan for en del selskapers vedkommende hentes i TDN-listen og andre lister over omsetning av unoterte aksjer. For de øvrige selskapene kan slik informasjon hentes i aksjebok eller aksjeeierregister.

6.6.3 --- Selskaper hvor det er liten eller ingen omsetning av aksjer

I selskaper med liten eller ingen omsetning av aksjer, kan man gjennom å benytte teoretiske verdiberegningmetoder estimere en totalverdi på hele selskapet.

Avkastningsverdimetoden:

Å inneha aksjer er i all hovedsak begrunnet i en forventet avkastning. Avkastningsverdimetoden sikter bl.a. hen til hvilken økonomisk verdi retten til utbytte - likvidasjonsutbytte - og retten til å avhende aksjen har for minoritets- eller majoritetsaksjonæren. Det er kjøperens forventning om avkastning på aksjene på verdsettelsestidspunktet, som vil være avgjørende for antatt salgsverdi. Avkastningskravet er normalt definert som forventet avkastning kapitalmarkedet tilbyr på investeringer med samme risiko som selskapet. Fire forhold står her sentralt: Forventet avkastning diskontering av fremtidige kontantstrømmer. Alternative plasseringer av avkastningen skal kompensere investorene for hva de ellers kan tjene på tilsvarende plassering av kapital. Kapitalmarkedet - avkastningskravet bestemmes av lønnsomheten for risikomessige sammenlignbare markedsplasseringer. Samme risiko – avkastningskravet avhenger av selskapets risiko, dvs. stor risiko er lik høy forventet avkastning.

Substansverdimetoden:

Verdsettelse etter substansverdimetoden kan benyttes dersom det fins et marked der alle vesentlige eiendeler kan selges uavhengig av virksomheten og dersom eiendelenes verdier er uavhengig av den virksomhet som drives i selskapet eller virksomhetens fremtidige inntjeningsevne er svært usikker. Substansverdimetoden tar utgangspunkt i gjenanskaffelsesverdien av selskapets eiendeler justert for elde og annen verdiforringelse. Verdsettelsen skjer på basis av "going concern" verdier. Metoden er ofte anvendelig der det eksisterer et marked hvor eiendelene kan selges uavhengig av virksomheten, eiendelenes verdi er uavhengig av den virksomhet som drives i selskapet eller kjøp av bedriften er et alternativ til kjøp av eget anlegg. Verdsettelse ut fra substansverdien må ta høyde for poster som utestående fordringer, varelager, aktivisering/utgiftsføring av investeringer og immaterielle eiendeler, eiendom og anlegg, aksjer og andre verdipapirer, avsetninger etter god regnskapsskikk, pensjonsforpliktelser, mv.

Eks:

Selskapet er et eiendomsselskap som eier fem næringseiendommer som det leier ut. Selskapet har ikke andre verdier. Selskapet driver ikke annen forretningsvirksomhet. Selskapet har en del gjeld. I dette tilfellet bør substansverdimetoden benyttes. En må i dette tilfellet finne en verdi for hver av eiendommene. Man tar da utgangspunkt i gjenanskaffelsesverdien av eiendommene justert for elde og annen verdiforringelse, dvs. eiendommenes markedsverdi. Verdsettelsen av disse bør normalt gjøres på bakgrunn av takst. En må videre legge sammen verdien av eiendommene og trekke fra samlet gjeld. En vil da få en verdi for selskapet.

Avkastningsverdimodellen er den verdsettelsesmetode som antas å gi den mest korrekte verdsettelsen i normaltillfellene, dvs. i tilfeller der det først og fremst er arbeid og "know how" som skaper inntektene. Substansverdiberegninger vil være viktigst for eiendomsselskaper, investeringsselskaper og shippingselskaper.

6.7 -- Fradrag for latent skattepliktig gevinst ved overdragelse av aksje eller andel omfattet av aksjonærmodellen

I forbindelse med innføringen av aksjonærmodellen er det vedtatt at arving/gavemottaker skal tre inn i arvelaters/givers inngangsverdi og andre skatteposisjoner knyttet til den aksjen eller andelen som overføres (kontinuitetsprinsippet).

Dette kan innebære at mottaker overtar en latent gevinst fra arvelater/giver. For å forhindre dobbeltbeskatning skal det etter arveavgiftsloven § 14 femte ledd, gjøres et fradrag ved arveavgiftsberegningen med et beløp som tilsvarer 20 % av latent gevinst. Bestemmelsen gjelder rådighetsverv f.o.m. 1. januar 2006.

For mer informasjon om fradragregelen, se kap. "Fradrag" i Håndbok i arveavgift punkt 13.